

Toni Malminen – Sakari Wuolijoki (toim.)

Oikeus, kirjastot ja kulttuuri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

www.lakimiesyhdistys.fi

© Suomalainen Lakimiesyhdistys, kirjoittajat sekä kuvaajat ja kuvaoikeuksien haltijat

Kannen taideteos Outi Leinonen: *Opus*, keramiikkaa, 1998

Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen omistuksessa, julkaistu taiteilijan luvalla

Kuva: Jani Laukkanen

Kannen suunnittelu: Elina Malmi

Taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISSN-L 0356-7222

ISSN 0356-7222

IBSN 978-951-855-379-6

Oy Nord Print Ab, Helsinki 2019

Mia Korpiola

Kirjastosta kirjastoon: 1730- ja 1740-luvun turkulaislakimiesten huutokaupatuista oikeudellisista kirjoista

1. Johdanto*

Smålandin kotoisin oleva papin poika Adam Ingelius (noin 1671–1740) oli muuttanut 1680-luvun lopussa Turkuun opiskelemaan kaupunkiin vuonna 1640 perustettuun Akatemiaan. Hän toimi vuodesta 1702 lähtien armeijan sotasihteerinä Suomessa, mutta vuonna 1723 hänet nimitettiin Turun hovioikeuden asessoriksi.¹ Turku toipui tällöin suuren Pohjan sodan (1700–1721) kauhuista: vuosien 1710–1711 parituhatta henkeä vaatineesta ruttoepidemiasta, vuoden 1711 kaupunkipalosta ja isovihan nimellä tunnetusta venäläismiehityksestä 1713–1721. Sotapakolaiset alkoivat palailla takaisin syksystä 1721 lähtien ja jälleenrakennus kävi kiivaana, kun uusi tulipalo hävitti taas suuren osan kaupungista kesällä 1728. Turun väkiluku kuitenkin nousi hitaasti ollen 1700-luvun puolivälissä noin 5 700 henkeä.²

Kaiken tämän keskellä Turun hovioikeudessa ahertanut Adam Ingelius ranskalaisti jossain vaiheessa nimensä muodikkaammaksi ja hienostuneemmaksi Ingeletiksi – toisin kuin pikkuveljensä, myös Turussa opiskellut, Anders. Adam Ingeletin menestyksekkäs juristinura huipentui nimitykseen hovioikeudenneuvokseksi kuusi vuotta myöhemmin.³ Hänen kuol-

* Haluaisin erityisesti kiittää Turun kaupunginarkiston ystävällistä ja avuliasta henkilökuntaa. Tämä luku on kirjoitettu osana johtamaani Suomen Akatemian rahoittamaa tutkimushanketta ”Oikeudellinen tieto ja taito Suomessa n. 1750–1920”, nro 309055.

¹ A. W. Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet 1623–1923. Elämäkerrallisia ja sukuhistoriallisia muistiinpanoja*, 1. Turku, 1923, s. 233. Tosin Westerlundin mukaan Ingelet oli syntynyt vuonna 1674; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Adam Ingelet*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=3597>>. Luettu 1.2.2019.

² Oscar Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 1. Turun kaupunki, Turku, 1970, s. 1–10, 15–19, 267–271.

³ Ingeliuksen veljeksistä, ks. Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 1, s. 233. Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Adam Ingelet*; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Anders Ingelius*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=3937>>. Luettu 1.2.2019; Henrik Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare: Bokauktioner i Åbo under ’Hertiginnans av Finland’ tid,” *Böcker och människor: Hyllningsskrift till Carl-Rudolf Gardberg 9 september 1958*, toim. Oscar Nikula ja Olof Mustelin, s. 92–108. Skrifter utgifna av Historiska Samfundet i Åbo, 6. Historiska Samfundet i Åbo, Turku, 1958, s. 94.

tuaan 12. helmikuuta 1740 naimattomana Turussa hänen kuolinpesäänsä kuuluva omaisuus realisoitiin kallista kettuturkkia (*Räfskins Päls*) ja ilvesmuhvia (*loskins Muff*) sekä sakkipeliä ja neljää peruukkia (*peruqve med ask*) myöten toukokuussa samana vuonna. Myös Ingeletin kirjat joutuivat vasaran alle ja 95 kirjaa ranskan kieliopista keittokirjaan ja puutarhanhoito-oppaaseen sekä historiakirjoista juridiseen kirjallisuuteen myytiin huutokaupalla.⁴

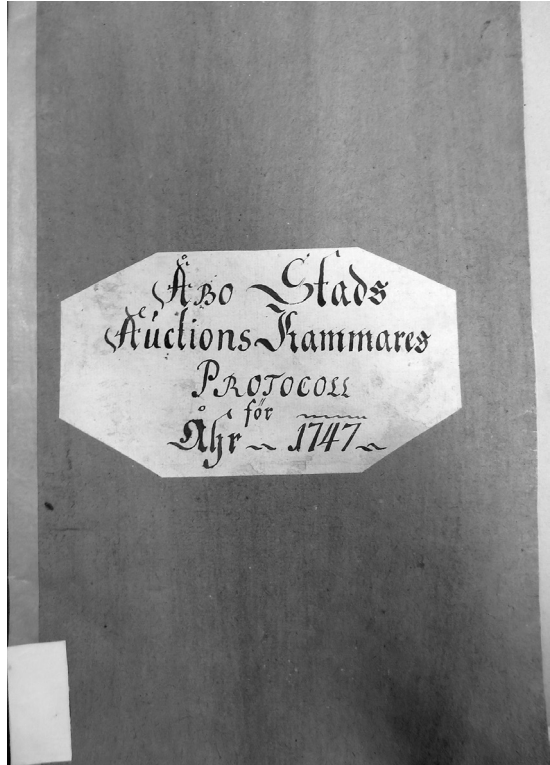
Millaisia oikeudellisia kirjoja virkamieskuntaan kuuluvalla tuomari Ingeletilla oli? Paljonko niitä oli? Ketkä ostivat niitä ja mitä kirjat kertovat ruotsalaisesta oikeuskulttuurista varhaisella uudella ajalla? Tässä luvussa pyrin vastaamaan näihin kysymyksiin sekä analysoin joidenkin muidenkin tarkasteluni kohteeksi valitsemiäni turkulaisjuristien oikeudellisia kirjastoja 1730- ja 1740-lukujen huutokauppatietojen kautta. Ingeletin huutokaupattu oikeudellinen kirjasto oli tässä artikkelissa analysoitujen huutokauppaluetteloiden perusteella suurin, vaikka rykmentinkirjuri Forsteenin huutokaupassa myyty kirjakokoelma (98 teosta) oli kokonaisuudessaan suurempi. Monia oikeudellisia kirjoja myytiin myös Piikkiön ja Halikon vuonna 1738 kuolleen kihlakunnantuomari Abraham Paleenin, viskaali Fabermannin, asianajaja Kiöhlmannin sekä edesmenneiden raatimiesten Limnell ja Ek huutokaupoissa.⁵

Puhun siis lakimiehistä laajassa merkityksessä, koska nykypäivän juristimääritelmä on epähistoriallinen ja anakronistinen. Oikeudellista työtä teki Suomessa varsinkin ennen 1900-lukua moninainen joukko ihmisiä, joilla oli vaihtelevat tiedot ja taidot oikeudesta. Kaupungeissa tuomareina toimivat raatimiehet, joista Turun kaupungissa oikeuspormestari ja kolmelta raatimieheltä edellytettiin laintuntemusta ja oppineisuutta. Tämä tarkoitti yleensä yliopisto-opintoja – tutkintoja ei edellytetty. Pienemmissä kaupungeissa kaikki tuomarit oikeuspormestaria lukuun ottamatta saattoivat olla maallikoita.⁶ Olen tilasyistä joutunut rajaamaan raatimiestuomarien kirjat tämän artikkelin ulkopuolelle. En myöskään esittele kirjanostajien moninaista kirjoa, vaikka se osoittaakin oikeudellisen kirjallisuuden levinneisyyttä kaupungissa eri ryhmissä. ”Meidän” 1700-luvun turkulaisemme olivat oppineemmasta ja ammattimaisimmasta päästä oikeudellisen työn liukuvaa asteikkoa, kuten heidän kirjaomistuksensakin osoittaa.

⁴ Turun kaupunginarkisto [vastedes TKA], Turun maistraatin arkisto [vastedes TMA], Huutokauppapöytäkirjat (Åbo Stads Auction Kammares Protocol ja vast.), P1a:1 (1737–1740), ilman sivunumerointia.

⁵ Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare,” s. 94.

⁶ Mia Korpiola, ”On the Reception of the Jus Commune and Foreign Law in Sweden, ca. 1550–1615”, *Clio@Themis* 2 (2009), <https://www.cliothemis.com/On-the-Reception-of-the-Jus>, osat 36–37, vierailtu 31.5.2019; Mia Korpiola, ”Introduction”, *Legal Literacy in Premodern European Societies*, toim. Mia Korpiola, s. 1–14. Palgrave, London, 2019; Juhani Kostet, *Turun raadista käräjäoikeuteen. Oikeuslaitoksen turkulaisia vaiheita keskiajalta toisen vuosituhannen lopulle*. Turun kaupunki, Turku, 1998, s. 89.

Turun kaupungin huutokauppakamarin säilyneet pöytäkirjat 1700-luvulta ovat tärkeä kulttuuri- ja kirjahistoriallinen lähde. Kuva: Mia Korpiola (Turun kaupunginarkisto, Maistraatin arkistokokoelma, Huutokauppatoimi, P1a:6).

2. Ruotsalaisten varhaisen uuden ajan oikeudellisten kirjastojen tutkimisesta

Oikeudellisten kirjojen omistusta ja historiaa Ruotsissa keskiajalla ja uuden ajan alussa ei ole tutkittu paljoa, vaan havainnot oikeuskirjallisuuden omistamisesta ovat lähinnä yleisen kirjaomistuksen analyysin sivutuotteita. Tutkimus on todennut, että virsikirjojen ja hartauskirjallisuuden jälkeen 1700-luvun ruotsalaiset omistivat lakikirjoja enemmän kuin mitään muita maallisia kirjallisuustyppejä.⁷

Kirjanomistusta on tutkittu erilaisten lähteiden kautta. Esimerkiksi keskiaikaiset ruotsalaiset testamentit kertovat, ketkä omistivat etenkin kanonista ja roomalaista oikeutta käsitteleviä kirjoja sekä pienemmässä määrin myös ruotsalaisia oikeudellisia käsikirjoituksia.

⁷ Esim. Henrik Grönroos, ”Kirjallisuuden levikki Torniossa Ruotsin vallan aikana”, *Jouko: Pohjoispohjalaisen osakunnan kotiseutujulkaisu* 4 (1947), s. 97–118, erit. s. 114, 116; Arne Carlsson, *Böcker i bohuslänska bouppteckningar 1752–1808*. Göteborg, ei kustantajaa, 1973, s. 71–79; Gösta Lext, *Bok och samhälle i Göteborg*. Göteborg, ei kustantajaa, 1950, s. 220–223, 245–247.

Jälkisäädökset myös osoittavat, keille henkilöille ja instituutioille kirjalegaatit osoitettiin.⁸ Keskiajalta ja reformaatioajalta on säilynyt kirjainventaareja, joissa on myös oikeudellista kirjallisuutta.⁹ 1600- ja 1700-luvun juristien ja tuomarien omistamaa oikeudellista kirjallisuutta on tutkinut esimerkiksi Stig Jägerskiöld, jonka tutkimus listaa 23 eri kirjastoa, joista jotkut ovat olleet useamman omistajan hallussa, sekä jossain määrin myös Erik Thomsonin artikkelissaan kansleri Axel Oxenstiernan (1583–1654) kirjastosta.¹⁰ Henrik Grönroosin artikkeli turkulaisista kirjahuutokaupoista käsittelee lyhyesti oikeudellisia kirjoja – lähinnä Ingeletin huutokauppaa. Oma tuore artikkelini käsittelee oikeudellista kirjaomistusta 1700-luvulla neljässä suomalaisessa kaupungissa perukirja-aineiston kautta.¹¹

1700-luvulta lähtien etenkin kaupungeissa, osin myös maaseudulla, yleistyneet perukirjat ovat niin Suomessa kuin Ruotsissa tärkeimmät kirjatutkimuksen lähdekokonaisuudet.¹² Niiden kautta on tutkittu esimerkiksi valistuksen ja uskonnollisten suuntausten sekä lukutaidon leviämistä Ruotsin valtakunnassa.¹³ Tämän aineiston perusteella on todettu, että 1700-luvun kaupunkien suurimmat kirjakokoelmat kuuluivat ylemmälle porvaristolle, pa-

⁸ Esim. Mia Korpiola, "Literary Legacies and Canonical Book Collections: Possession of Canon Law Books in Medieval Sweden", *Law and Learning in Medieval Europe*, eds. Helle Vogt and Mia Münster-Swendsen, pp. 79–103. DJØF Publishing Press, Copenhagen, 2006; Mia Korpiola, "On the Influence of Roman Law in Medieval Sweden: Books and University Studies", *Liber Amicorum Kjell Å. Modéer*, eds. Bernhard Diestelkamp, Hans-Heinrich Vogel, Nils Jörn, Per Nilsén and Christian Häthén, pp. 343–355. Juristförlaget i Lund, Lund, 2007.

⁹ Esim. Otfried Czaika, *Sveno Jacobi – Boksamlaren, biskopen, teologen. En bok- och kyrkohistorisk studie. Mit deutscher Zusammenfassung*. Acta Bibliothecae Regiae Stockholmiensis 82 = Skara stiftshistoriska skriftserie 72 = Suomen kirkkohistoriallisen Seuran toimituksia 22. Kungliga biblioteket, Skara stiftshistoriska sällskap & Suomen kirkkohistoriallinen seura: Stockholm – Skara – Helsinki 2013; *Hogenskild Bielke's Library: A Catalogue of the Famous 16th Century Swedish Private Collection*. Reconstructed and compiled by Wolfgang Undorf, s. 9–14. Acta Bibliothecae Regiae. Universitatis Upsaliensis 32. Uppsala University Library, 1995; Ebbe Kock, "En svensk bokkatalog från 1500-talet", *Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen* 7 (1920), s. 146–155; "Concept till Inventarium öfver Konung Erik XIV:s Böcker; upprättadt den 27 September 1568", ed. L. O. Fägersten, *Handlingar rörande Skandinaviens historia* 27, s. 380–390. Stockholm, 1845.

¹⁰ Stig Jägerskiöld, *Utländsk juridisk litteratur i svenska juristbibliotek från tiden före år 1734*. Lund, 1965, s. 10–18, 23; Erik Thomson, "Axel Oxenstierna and Books", *Sixteenth Century Journal* 38:3 (2007), s. 705–729, tässä erit. s. 712, 721–722.

¹¹ Grönroos, "Då böckerna bytte ägare," s. 101–102; Mia Korpiola, "Legal Literates in Eighteenth-Century Swedish Towns: Evidence of Book Ownership in Estate Inventories (Helsinki, Oulu, Porvoo, and Kokkola)", *Legal Literacy in Premodern European Societies*, toim. Mia Korpiola, s. 147–189. Palgrave, London, 2019. Helsinkiläiskauppiain kirjanimistuksesta ja oikeudellisesta kirjallisuudesta myös Jyrki Hakapää, "From Popular Law Books to Rarities of Economics. Merchants' Professional Literature in the Latter Half of the 1700s in Helsinki", *The Emergence of Finnish Book and Reading Culture in the 1700s*, toim. Cecilia af Forselles ja Tuija Laine, s. 55–69. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2011.

¹² Suomen osalta on syytä erityisesti korostaa Henrik Grönroosin elämäntyötä, joka on koottu yksiin kansiin teoksessa: Henrik Grönroos ja Ann-Charlotte Nyman. *Boken i Finland: bokbeståndet hos borgerskap, hantverkare och lägre sociala grupper i Finlands städer enligt städernas bouppteckningar 1656–1809*. (Skrifter utgivna av Svenska litteratursällskapet i Finland, 596) Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland, 1996 sekä kirjahistoriallinen HENRIK-tietokanta, http://dbgw.finlit.fi/henrik/henrik_tietokanta.htm.

¹³ Esim. Minna Ahokas, *Valistus suomalaisessa kirjakulttuurissa 1700-luvulla. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk*, 188. Suomen Tiedeseura, Helsinki, 2011; Jessica Parland-von Essen, "Kirjanomistus kulttuurihistoriallisen tutkimuksen kohteena: helsinkiläiset ja heidän kirjansa 1700-luvulla", *Kirjakulttuuri kaupungissa 1700-luvulla*, toim. Cecilia af Forselles and Tuija Laine (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjaston julkaisuja, 23) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2008, s. 10–34.

Asianajaja Kiöhlman -vainajan kirjaston huutokaupassa vuonna 1749 myytiin myös useita oikeudellisia teoksia. Näistä mainittakoon esimerkiksi Pufendorfin kirja luonnonoikeudesta, useita lakikirjoja ja Claudius Klootin Lagfarenheetz spegel. Kuva: Mia Korpiola (Turun kaupunginarkisto, Maistraatin arkistokokoelma, Huutokauppatoimi, P1a:8).

Turku Suomen hallinnollisena paikkakuntana ja suurimpana kaupunkina oli tietysti tärkein kulttuurikeskus. Turun perukirjoista ei kuitenkaan valitettavasti voi tutkia kirjanomistusta kaupungissa varhaisella uudella ajalla, sillä vuoteen 1798 ulottuva kaupungin pesäluettelosarja nousi savuna ilmaan kaupungin vuoden 1827 suurpalossa.¹⁵ Jäljelle jäivät perukirjat viimeiseltä Ruotsin vallan vuosikymmeneltä ja joitain painettuja professorien huu-
tokauppaluetteloja. Ruotsissa kirjojen myyminen oli privilegioin säänneltyä toimintaa,

91

joka oli lähtökohtaisesti varattu kaupunkien kirjansitojille, joita toimi useissa suomalais-kaupungeissa 1700-luvulla. Kirjojen myynti yksityishenkilöltä toiselle oli sallittua, ja myös oikeudelliset kirjat vaihtoivat omistajaa niin privaalisti kuin kirjahuutokauppojenkin välityksellä.¹⁶

Vaikka perukirjat ovatkin tuhoutuneet, Turun vuonna 1686 perustetun huutokauppakamarin huutokauppaluettelot ovat sitä vastoin osin säilyneet 1700-luvulta. Siellä nuijan alla myytävän irtaimen omaisuuden joukossa listattiin myös kirjoja, joita näinä vuosina huutokaupattiin yhteensä yli tuhat.¹⁷ Turun Akatemialla oli privilegioidensa nojalla oikeus järjestää omia huutokauppoja omaan tuomiovaltaansa kuuluvien henkilöiden – lähinnä luultavasti professorien – omaisuudesta ainakin vuoden 1748 jälkeen. Professorien kirjakokoelmat myytiin siis osin eri huutokaupoissa.¹⁸

Turkulaisten huutokauppaluetteloja on aikaisemmin tutkinut lyhyesti Henrik Grönroos, joka on myös kirjoittanut artikkelin Suomenlinnan upseerien kirjaomistuksista Helsingissä huutokaupattujen kirjojen perusteella.¹⁹ Tutkimusten mukaan Turun huutokauppakamarissa kirjoja kaupattiin 65 kertaa vuosina 1737–1750.²⁰ Helsingissä kirjoja myytiin säännöllisesti huutokaupoissa 1700-luvun puolivälistä lähtien.²¹ Suomen lukuja ei kuitenkaan voi verrata valtakunnan pääkaupunkiin Tukholmaan, jonne perustettiin vuonna 1703 jopa erillinen kirjahuutokauppakamari. Sitä vuosien 1782–1801 osalta tutkineen Anita Ankarcronan tilastojen mukaan vain neljä prosenttia oli oikeudellista kirjallisuutta: esimerkiksi laki- tai asetuskokoelmia, oikeudenkäyntiselostuksia tai oikeustiedettä. Vasaran alle joutuvien kirjojen vuotuinen määrä oli kuitenkin niin suuri (noin 15 000), että tämä merkitsi noin 600 huutokaupattavaa juridista kirjaa vuosittain.²² Suomalaistenkin juristien, kuten professori Matthias Caloniuksen (1738–1817), tiedetään huutaneen kirjoja edustajien sa kautta Tukholmassa.²³

Perukirjojen käyttöön vainajan elinaikaisen kirjanomistuksen kuvastajana liittyy metodologisia ongelmia. Perukirjoja ei tehty kaikkien vainajien jälkeen, ja keski-ikäiset sekä varakkaammat henkilöt olivat yliedustettuina, lapset ja nuoret aliedustettuina. Kirjoja myy-

¹⁶ Tuija Laine, *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita. Kirjojen hankinta ja levitys vuoteen 1800*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 1098. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2006, s. 199, 267–268; Oscar Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 2. Turun kaupunki, Turku, 1971, s. 586–588.

¹⁷ TKA, TMA, Huutokauppapöytäkirjat (Åbo Stads Auction Kammares Protocoll ja vast.), P1a:1–24 (1737–1740)–(1778). Tiedot kuitenkin puuttuvat täysin vuosilta 1742, 1744, 1752–1763, 1765, 1770 ja 1773.

¹⁸ Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 2, s. 755; Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare”, s. 94.

¹⁹ Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare”, s. 92–108; Henrik Grönroos, ”När Sveaborgsofficerarnas böcker såldes på auktion”. *Bland böcker och människor. Bok- och personhistoriska studier till Wilhelm Odelberg den 1 juli 1983*, toim. Kai-Inge Hillerud, Erica Ljungdahl ja Magnus von Platen, s. 69–88. Tukholma: [K.-I. Hillerud] 1983.

²⁰ Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare”; Laine, *Kolportöörejä ja kirjakauppiaita*, s. 71, 199.

²¹ Grönroos, ”Då böckerna bytte ägare”; Parland-von Essen, ”Kirjanomistus”, s. 11–24.

²² Anita Ankarcrona, *Bud på böcker. Bokauktioner i Stockholm 1782–1801, traditionen – böckerna – publiken*. Stockholm: Institutionen för Litteraturvetenskap, 1989, s. 84–85, 108–109, 113.

²³ Ankarcrona, *Bud på böcker*, s. 87, 165.

tiin tai lahjoitettiin ennen kuolemaa. Esimerkiksi kuolinhetken tai vanhempien henkilöiden omaisuudessa saattaa hartauskirjallisuus olla yliedustettuna. Kirjoja ei aina identifioitu, vaan niistä saatettiin puhua ”vanhana kirjana” tai ”oikeudellisena kirjana”. Isot kirjakokoelmat saatettiin luetella erillisessä liitteessä, joka on sittemmin kadonnut tai tuhoutunut.²⁴

Huutokauppaluetteloiden käyttö lähteenä sisältää myös pulmia. Kirjoja ei aina ole yksilöity. Esimerkki tästä löytyy Turun aineistoistamme esimerkki hovioikeuden asianajaja Johan (Jean) Sadeelin kohdalla (noin 1714–1760).²⁵ HENRIK-tietokannassa olevien huutokauppatietojen mukaan Sadeel osti turkulaisista huutokaupoista 36 kirjaa vuosien 1737 ja 1750 välillä. Hän myös myi huutokaupalla 12 kirjaa 21.9.1747: kaksi näistä oli kirjattu vain ”kirjoiksi” (*book*), yksi ”latinankieliseksi kirjaksi” (*latinsk book*) ja yksi ”oikeudelliseksi kirjaksi” (*juridisk book*).²⁶ Joskus alkuperäinen kirjuri vaikuttaa tehneen virheen kirjan listaamisessa huutokauppaluetteloon: esimerkiksi merkintä ”*Starnels d:o*” tarkoitti luultavasti Söderhamnin pormestari Israel Arnellin (k. 1733) 827-sivuista Maunu Eerikinpojan kaupunginlain kommentaaria (1730), joka ei menettänyt relevanssiaan heti vuoden 1734 lain jälkeen.²⁷

Toisen metodologisen ongelman erityisesti huutokauppojen kohdalla muodostaa kirjojen tunnistamisen lisäksi ostajien identifioiminen. Vanhojen käsialojen lukeminen on aina tulkittamista, ja huutokauppaluetteloihin on useimmiten kirjattu vain sukunimi tai lyhenne siinä. Paikalla olleille tai paikkakuntalaisille tieto oli ehkä itsestään selvä, mutta vuosisatojen kuluttua tutkijalla saattaa olla suuria identifioimisvaikeuksia. Siksi omat tulkintani saattavat poiketa esimerkiksi HENRIK-tietokannan tiedoista.

²⁴ Esim. Korpiola, ”Legal Literates”, 150–155; Marianne Vasara-Aaltonen, ”Oikeudellista kirjallisuutta 1800-luvun perukirjoissa”, <https://blogit.utu.fi/oikeudellinentietotaito/2018/04/09/oikeudellista-kirjallisuutta-1800-luvun-perukirjoissa/>. Luettu 29.5.2019.

²⁵ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Johan Sadeel*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5460>>. Luettu 12.4.2019.

²⁶ TKA, TMA, Huutokauppaytävätäkirjat, P1a:6 (1747), 21.9.1747; Haku ”Sadeel”, kentästä: ostaja (huutokaupat), tulos 36, haku tehty 12.4.2019. ”Oikeudellisen kirjan ostaja oli Cretaleen – mahdollisesti kauppias Niklas Cretaleen, josta esim. Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 2, s. 614; Haku ”Sadeel”, kentästä: myyjä (huutokaupat), tulos 12, haku tehty 12.4.2019.

²⁷ Israel Arnell, *Sweriges Stadz-Lagh Effter Den Stormächtige, Högborne Furstes och Herres Herr Gustaff Adolphs, Sweriges, Göthes och Wendes, etc. [...] Ny åter å nyo med Anmärckningar vplagd*. Tukholma, Sal. Anders Biörckmans Enkia, 1730; TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740) 3.5.1740. Tätä kirjaa ei myöskään ole Arnelliksi identifioitu Henrik-tietokannassa, Haku ”Starnel”, kentästä: tekijä, haku tehty 26.5.2019. Arnellista ja tämän teoksesta esim. C. W. U. Kuylenstierna, ”Arnell, Israel”, *Svenskt Biografiskt lexikon* [jäljempänä SBL] 2. Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 1920, s. 231–232; Lars Björne, *Patrioter och institutionalister. Den nordiska rättsvetenskapens historia, 1. Tiden före 1815*. Skrifter utgivna av Institutet för rätthistorisk forskning grundat av Gustav och Carin Olin. Rätthistoriskt bibliotek, 52. Institutet för rätthistorisk forskning grundat av Gustav och Carin Olin, Lund, 1995, s. 71–72.

3. Turun hovioikeuden tuomarien sekä henkilökunnan kirjastot: Ingeletin huutokauppa

Kuten mainittu, meillä ei yleensä ole jäljellä perukirjatietoja 1700-luvun turkulaisista, ei myöskään Adam Ingeletistä. Hänen testamentistaan on kuitenkin säilynyt tietoja ja siinä hän määräsi asemaansa nähden erittäin vaatimattomasta ja halvasta hauta-arkusta.²⁸ Huutokauppatiedot kuitenkin kertovat kohtuullisen mittavasta omaisuudesta.

Ingeletin 95 kirjan kirjastosta huutokaupattiin 34 erillistä oikeudellista nimikettä tai teosta – siis yli kolmasosa huutokaupatuista kirjoista oli juridisia.²⁹ Hänen kokoelmansa ytimen muodostivat lait ja asetuskokoelmat aikakauden ruotsalaisen juristikirjastojen tapaan. Vuoden 1734 laki oli astunut voimaan neljä vuotta aikaisemmin. Teos löytyi tietysti Ingeletiltä, samoin kuin kommentaarikappaleet sitä ennen voimassa olevista keskiaikaisista laeista, kuningas Kristoferin maan- ja kuningas Maunu Eerikinpojan kaupunkilaista. Kihlakunnantuomari Petter Abrahamsson (1668–1741) oli kirjoittanut vuosina 1702 ja 1726 julkaistut kommentaarit maanlaista ja vuonna 1702 kaupunkilaista. Teokset noudattivat klassisen lakikommentaarin muotoa: kunkin pykälän jälkeen oli selitys, kuinka kohtaa pitäisi tulkita, sekä viittauksia uudempiin sisältöä täsmentäviin normeihin ja kuninkaallisiin kirjeisiin. Kaupunkilaissa mukana oli kirkkokaari, tuomarinohjeet, prosessioikeudellisia normeja (vuoden 1614 oikeudenkäyntiordinantia, vuoden 1615 hovioikeusjärjestys [*Rättegångs Process*] ja vuoden 1695 oikeudenkäyntisääntö), ns. vuoden 1608 appendix, jossa otteita Mooseksen laista reseptoitiiin ruotsalaiseen oikeuteen, ja molempien lakien yhteinen hakemisto.³⁰ Ingeletillä oli myös yllä mainittu Israel Arnellin vuoden 1442 lakikommentaariksi sekä saksankielinen lakikirja. Lisäksi hänellä oli vuoden 1686 kirkkolaki ja merilaki. Ingeletin kirjastoon kuului useita kokoelmia valtiopäivien päätöksistä ja asetuksista, mitkä olivat kuluneiden vuosikymmenien aikana myös muodostuneet keskeisiksi lähteiksi juristien ja virkamiesten työssä.³¹ Lisäksi hän omisti sotilasrikosoikeutta käsittelevän teoksen *Corpus juris militaris*, jota ei voi tarkemmin identifioida, koska samannimisiä teoksia on monia.

Juristien perustarpeistoon lasketaan Henrik Drysellin (1693–1738) vuonna 1728 Tuk-

²⁸ Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 2, s. 734–735.

²⁹ TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 3.5.1740 ja 14.5.1740.

³⁰ Esim. [Petter Abrahamsson,] *Swerikes Stadz-Lagh, Effter Den Stormächtige, Högborne Furstes och Herres, Herr Gustaff Adolphs [...] Nu på nytt Med Kans Kongl. May:tz nådige Privilegio uplagd, Och några Anmärkningar der till bifogade*. Tukholma, Goldenaus Tryckerii, 1702; [Petter Abrahamsson,] *Swerikes Rijkens Lands-Lag, Som Af Rijkens Råd blef öfversedd och förbättrat [...] Nu å nyo andra gången med Anmärkningar uplagd*. Tukholma, Johan Henrich Werner, 1726. Teoksista ja Abrahamssonista ks. esim. C. W. U. Kuylenstierna, ”Abrahamsson, Petter”, *SBL*, 1. Albert Bonniers Förlag, Stockholm, 1917, s. 19–24; Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 70–71.

³¹ Virallisjulkaisuista Suomessa, esim. Tuija Laine, ”Virallisjulkaisu”, *Vanhimman suomalaisen kirjallisuuden käsikirja*, toim. Tuija Laine, s. 283–303. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia, 686. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997.

Anno 1740 d. 3to Aprilis auctionera
des afforfolimåls Samfundens Högst
Högst Högst Ingeletz Söder.

	Ant	
1/1 Kusler Högst	4 18	af. Eifa -
1/1 Dito	4 21	Dito Wilhelmin
1/1 Dito	4 9	af. Wilhelmin
1/1 Dito	4 6	af. Eifa -
1/1 Dito	6	af. Anders
1/1 Dito	5 5	af. Anna
1/1 Dito	5 12	af. Eifa
1/1 Gondell	3 1	af. Catharina
1/1 Dito	12 6	af. Anders
1/1 Dito	13 3	af. Anders
1/1 Dito af Rong Jöel Söder	15	af. Catharina

3.5.1740 huutokaupattiin Turussa hovioikeudenneuvos Adam Ingeletin kuolinpesän omaisuutta. Tällöin myytiin hänen merkittävän kirjastonsa lisäksi myös muuta koti-irtaimistoa ja tekstiilejä. Vasempaan sarakkeeseen listattiin myytävä tavara, keskelle hinta ja oikealle ostaja. Tässä ostajat olivat Ingeletin perikuntaa, ja siksi heidät on listattu vain etunimillä toisin kuin yleensä. Kuva: Mia Korpiola (Turun kaupunginarkisto, Maistraatin arkistokokoelma, Huutokauppatoimi, Pl1a:1).

holmassa julkaisema hakemisto Petter Abrahamssonin maanlain kommentaariin.³² Drysell oli opiskellut Turussa ennen kuin hänet nimitettiin vuonna 1737 Turun hovioikeuteen asessoriksi. Tässä virassa hän ei kauan ennättänyt olla ennen kuin hän kuoli Turussa.³³ Samaten Petter Hedengranin aakkosellinen hakemisto 1719–1728 välisenä aikana julkaistusta statuuteista kuului juristin tiedonhaun perusapuvälineisiin.³⁴

Ruotsalainen oikeustieteellinen kirjallisuus oli harvalukuista 1700-luvun alkupuolella. Ingeletin hyvin varusteltuun kirjastoon kuului kuitenkin suurin osa teoksista. 1600-luvun lopussa kirjoitettiin maallikkoyleisölle kaksi oikeudellista kirjaa, jotka saavuttivat suuren suosion Ruotsissa. Nämä olivat Göteborgin raatimies Claudius Klootin (noin 1612–1690) *Lagfarenheetz spegel* ja vapaaherra ja valtaneuvos Clas Rålambin (1622–1698) *Observationes juris practicae*. *Observationes* sisälsi enemmän latinaa ja oppineita viitteitä kuin Klootin

³² Hindrich Drysell, *Orde-Register, Öfwer de Anmärckningar, som wid Sweriges Rikes Landz-Lag, Af Häradszhöfdingen Wälborne Herr Petter Abrahamsson gjorde, Och Åhr 1726. af Trycket utgångne äro, Uprättat Efter Alphabetets Ordning*. Tukholma, Benjamin Gottlieb Schneider, 1728.

³³ Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 2, s. 410.

³⁴ Petter Hedengran, *Alphabetiskt Orde-Rgister Öfwer Alla Kongelige och andra Förordningar, Resolutioner, Förklaringar, Publicationer och Notificationer, hwad Namn dhe hafwa kunna, som ifrån Början af Åhr 1719. til 1728. Åhrs slut Äro utaf Trycket utgångne*. Tukholma, Henr. Christoph. Merckell, 1729.

teos.³⁵ Molemmat teokset kuluivat suomalaisten juristien käsissä yli vuosisadan ajan. Ingeletin kirjastossa oli peräti kaksi kappaletta *Observationes*-kirjaa, ja näistä toisen huusi ilmeisesti Nils Lostjerna (1707–1776), joka aloitti hovioikeusuransa varanotaariona 1733 ja kanslistina 1736. Hänet ylennettiin hovioikeudessa notaarioksi 1741, mutta hän siirtyi myöhemmällä virkaurallaan pois hovioikeudesta.³⁶

1600-luvun harvalukuisiin ruotsalaisiin oikeusoppineisiin kuuluneiden Johan Stiernhöökin (1596–1675) ja alkujaan saksalaisen Johannes Locceniuksen (1598–1677) teoksia kuului Adam Ingeliuksen kirjastoon. Stiernhöökin teosta *De jure Sveonum et Gothorum vetusto* (1672) voi pitää Ruotsin ensimmäisenä oikeushistoriallisena teoksena, joka myös antaa kokonaiskuvan Ruotsin oikeusjärjestelmästä. Adam Ingeletillä oli kenties hyötyä Locceniuksen latinan lakisanakirjasta lukiessaan tämän kirjaa Ruotsin julkisoikeudesta (*Synopsis juris publici Svecani*, 1673).³⁷ Keskeisiin uusiin oikeustieteellisiin teoksiin Ingeletin kirjastossa kuului ainakin Ruotsin 1700-luvun oikeustieteen suuren nimen David Nehrmanin (1695–1769, myöh. aateloituna Ehrensträhle)³⁸ johdatus prosessioikeuteen, *Inledning til then swenska processum civilem* (1732). Mutta hieman kryptinen luettelomerkintä ”*Nermans Processus et prudent*” sekä harvinaisen korkea hinta viittaisi siihen, että niteeseen olisi mahdollisesti sidottu toinenkin Nehrmanin tuore teos, vuonna 1729 julkaistu *Inledning til then swenska iurisprudentiam civilem*.

Tämän kirjan tai niteen ostaja oli luultavasti Johan Lagerflycht (1701–1774), joka teki pitkän uran Turun hovioikeudessa aloittaen kanslistina 1721 ja edeten 1729 notaariksi ja seuraavana vuonna kanneviskaaliksi. Huutokaupan aikaan Lagerflycht oli jo asessori, ja lopuksi virkaurallaan edelleen kohonnut mies sai nimityksen Turun hovioikeuden presidentiksi vuonna 1768. Pitkän ja nousujohtoisen tuomarin ja valtiopäivämiehen uran kruunasi

³⁵ Claudius Kloot, *Then swenska lagfarenheetz spegel vthi fyra böcker*. Göteborg, Amund Grefwe, 1676; Clas Rålamb, *Observationes juris practicae*. Thet är, äthskillige påminnelser vthi rättgångs saker; grundade vthi Guds ordh, Sweriges lagh och recesser: förklarade af then andelige och fremmande werldzligh lagh: medh förnähme lärde mäns skriffter och öfwereens stämmande stadfästade [...]. Tukholma, Niclas Wankijf, 1674; Hans Landqvist ja Lena Rogström, *Kunskapsorganisation, materialitet, sökbarhet och erbjuden läsväg i OBSERVATIONES JURIS PRACTICÆ (1674) och Then Swenska Lagfarenheetz Spegel (1676)*. Research Reports from the Department of Swedish. Göteborg, Göteborgin yliopisto, 2016. Saatavilla pdf-muodossa internetissä: <https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/50631> (vierailtu 30.5.2019). Klootista myös Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 32–35 ja Rålambista Björn Asker, ”Rålamb, Clas”, *SBL*, 31. Norstedts tryckeri, Stockholm, 2000–2002, s. 168–173; Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 35–37.

³⁶ Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 2, s. 616.

³⁷ Johan Stiernhöök, *De jure Sveonum et Gothorum vetusto. Libri duo quorum primus de judicijs & eorum varietate, de judicibus, de processibus judiciarijs, probationibus, decisionibus, executionibus, &c. Posterior de actionibus sive causis civilibus & criminalibus, denique de jure sacrorum, religione, & quæ religioni inserviunt legibus*. Tukholma, Nicolaus Wankijf, 1672; Johannes Loccenius, *Lexicon juris Sueo-Gothici* [...]. Tukholma, Henricus Keyser, 1674; Johannes Loccenius, *Synopsis juris publici Svecani. Editio prima*. Göteborg, Amundus Grefwe, 1673. Locceniukselta esim. Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 26–30 ja Stiernhöökistä Alvar Nelson, ”Stiernhöök, Johan”, *SBL*, nide/häfte 163. Tukholma, Riksarkivet, 2009, s. 443–448; Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 39–40.

³⁸ Nehrmanista esim. J. E. Almquist, ”David Nehrman Ehrensträhle”, *SBL*, 12. Tukholma, Albert Bonnier, 1949, s. 385–391; Björne, *Patrioter och institutionalister*, s. 72–76.

vuonna 1771 vapaaherran arvon saaminen.³⁹ Lagerflycht huusi myös samassa huutokaupassa kolme erittäin tyyristä volyymiä valtiopäiväpäätöksiä (”3 Tom. Rig: besluter”), eli todennäköisesti kolmiosainen Anders Anton von Stiernmanin (1695–1765) toimittama sarja *Alla riksdagars och mötens besluth [...] intil åhr 1731*.⁴⁰

Vaikka Adam Ingeletin kirjasto sisälsikin valtaosin ruotsalaisia normeja ja kirjallisuutta erityisesti vuoden 1734 lain jälkeen,⁴¹ mannermainen oikeuskirjallisuus kuului kuitenkin oppineen juristin yleissivistykseen. Latina oli oikeustieteen kieli, ja saksalaisissa yliopistoissa opetettiin roomalaista oikeutta sekä luonnonoikeutta. Ingeletin huutokaupassa myytiin joitain tällaisiakin teoksia. Hugo Grotiuksen (1583–1645) *De jure belli ac pacis* -teoksen löytyminen Ingeletin kokoelmista ei ole kovin yllättävää, sillä se oli ehkä tyyppillisin luonnonoikeudellisen kirjallisuuden edustaja suomalaisissa kirjakokoelmissa.⁴² Pari roomalais-oikeudellistakin teosta huutokaupattiin: Anton Heinrich Mollenbeckilta (1622–1693), Giessenin yliopiston roomalaisen oikeuden professorilta, oli ilmeisesti yksi kirja (luett: ”*Mollenbesii divisiones juris*”). Toinen teos puolestaan (luett. ”*Tractatus juridicus Brum: lort:*”) on tunnistettu HENRIK-tietokannassa Johann Brunnemannin (1608–1672), Frankfurt an der Oderin roomalaisen oikeuden professorin, ilmeisesti prosessioikeudelliseksi teokseksi.⁴³

Kuriositeettina voi mainita, että Ingeletillä oli noitateorian vuonna 1487 ensi kertaa painettu klassikkoteos *Malleus Maleficarum*, noitavasara, jonka kirjoittaja oli saksalainen inkvisiittori Heinrich Kramer (noin 1430–1505). Saksalaisia kirjoja oli pari muutakin, mikä oli hyödyllistä, koska Turku oli tärkeä kansainvälinen kauppakaupunki. Sen asukkaille esimerkiksi Lyypekin kaupunginlaki ja saksalainen tituluuri- ja asiakirjakaavakirja *Der Teutsche Secretarius* saattoivat hyvinkin olla tarpeellisia, koska kirjeenvaihtoa Itämeren ylitse käytiin saksan kielellä.⁴⁴

Monenlaiset henkilöt – virkamiehet, upseerit, porvarit – ostivat Ingeletin huutokaupan oikeudellisia kirjoja. Jotkut heistä olivat hovioikeuden henkilökuntaa eli vainajan työtovereita. Esimerkiksi yllä mainitun *Synopsis juris publici Svecani* -teoksen huusi ”G. Saloniuss”

³⁹ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Johan Lagerflycht*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5277>>. Luettu 26.5.2019; Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, s. 43–44. HENRIK-tietokantaan tämä on merkitty ”Lagerfelt?”-merkinnällä. Haku ”Ingelet”, kentstä: myyjä (huutokaupat), haku tehty 29.5.2019.

⁴⁰ *Alla riksdagars och mötens besluth, samt arfföreningar, regements-former, försäkringar och bewillningar. Som, på allmenna riksdagar och möten, ifrån åhr 1682. intil åhr 1731. gjorde, stadgade och bewiljade äro [...], toim. And. Anton Stiernman. Tukholma, Joh. Henrich Werner, 1728–1733.*

⁴¹ Iisa Vepsä, ”1700-luvun perintö- ja testamenttioikeutta oikeuskäytännön valossa,” *Lakimies* 111 (2013):4, s. 624–638, tässä erit. s. 637–638.

⁴² Anton Heinrich Mollenbeck [Antonius Henricus Mollenbecius], *Divisionum juridicarum centvriae tres, Juxta series Pandectarum dispositae [...]*. Giessen, Jacob Gottfried Seyler, 1674.

⁴³ Brunnemann oli kirjoittanut ainakin kirjat *Tractatus juridicus de inquisitionis processu* (1647) ja *Tractatus juridicus de processu fori* (1659).

⁴⁴ Esim. Georg Philipp Harsdörffer, *Der Teutsche Secretarius. Das ist: Allen Cantzleyen, Studir- und Schreibstuben nützliches, [...], und [...] Titular- und Formularbuch*. Wolfgang Endter, Nürnberg, 1656.

eli Georg Salenius (k. 1760), joka tunnetaan vuoden 1734 lain suomennoksesta sekä Turun hovioikeuden vuonna 1750 painettujen kiertokirjeiden (Åbo Hovrätts universalier) kustantajana. Hän toimi Turun hovioikeuden aktuaariona vuodesta 1746 lähtien.⁴⁵ Samaten Turun hovioikeuden auskultantti ja tuleva virkamies Didrik Adrian Boisman (myös: Böisman, noin 1715–1764) oli mahdollisesti se ”Boisman”, joka huusi kihlakunnantuomari Paleenin huutokaupassa itselleen Schmedemanin statuuttikokoelman, joka tunnetaan myös nimellä ”*Justitiae werket*”.⁴⁶ (Teoksesta enemmän jäljempänä.)

Turun hovioikeuden assessori Georg Malm (noin 1689–1740) osti useita kirjoja rykmentinkirjuri Forsteenin huutokaupasta. Malmin isä Lars Larsson Malm (k. 1713) oli ollut Suomen ylisotaylikomissaari, ja poika seurasi isänsä jalanjälkiä virkamiehenä eri nimikkeillä (muun muassa komissaari ja lääninsihteeri) ennen kuin hän vuonna 1728 sai ensimmäisen virkansa Turun hovioikeuden kanneviskaalina. Seuraavana vuonna tuli ylennys asessoriksi, ja uran kruunasi nimitys hovioikeudenneuvokseksi vähän ennen Malmin kuolemaa vuonna 1740. Malm oli myös mennyt aatelisneidon, Brita Charlotta Stierneldin (k. 1763), kanssa naimisiin, mikä oli merkki sosiaalisesta noususta.⁴⁷

Forsteenin huutokaupassa hovioikeuden assessori Malmia eivät kiinnostaneet peruslakikirjat tai niiden kommentaarit, jotka eittämättä jo löytyivät hänen kotikirjastostaan.⁴⁸ Sen sijaan hän huusi itselleen teoksen, joka on kirjattu huutokauppaluetteloon nimellä ”*Betänkiande öfwer Lagen*”, ja joka siis lienee jonkinlainen vuoden 1734 lain esityö. Lisäksi Malm hankki Johan Hadorphin (1630–1693) toimittaman keskiaikaisen Taalainmaan maakuntalain (*Dahlelagen*), jolla tässä vaiheessa oli lähinnä oikeushistoriallinen arvo.⁴⁹ Kolmaskaan kirjahankinta ei liene ollut kovin käytännönläheinen, sillä se lienee tunnistettavissa kuuluisan juristisuvun vesan Benedikt Carpzov nuoremman (1595–1666) feodaalioikeuden kommentaariksi *Synopsis Juris Feudalis*, joka julkaistiin ainakin vuonna 1651.⁵⁰ Ehkä Malmin kiinnostus feodaalioikeutta kohtaan juontui hänen Baltiassa syntyneestä vaimostaan, jonka

⁴⁵ Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 2, s. 743. Turun hovioikeuden kiertokirje-teos löytyy toisinaan suomalaisessa 1700-luvun perukirja-aineistossa, ks. esim. Korpiola, ”Legal Literates”, s. 170 ja 178.

⁴⁶ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Didrik Adrian Boisman*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5864>>. Luettu 31.5.2019; Didrik Adrian Boismanin tiedetään työskennelleen Turun hovioikeudessa ainakin 1742–1758. Hän aloitti varanotaarina, eteni seuraavana vuonna 1743 sihteeriksi, notaariksi vuonna 1747 ja seuraavana vuonna kanneviskaaliksi.

⁴⁷ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Georg Malm*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=4718>>. Luettu 26.5.2019; Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 1, s. 238; Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet*, 2, Oikaisuja ja lisäyksiä, s. 5.

⁴⁸ TKA, TMA, P 1 a 1 (1737–1740), 29.5.1738 ja 3.5.1740.

⁴⁹ *Dahle laghen, then i forna tijder hafwer brukat warit öfwer alla Dalarna och them som in om Dala rämärken bodde: nylig igenfunnin vthi ett gammalt ms.to sampt nu medh summarier och concordantier uplagd med Hans Kongl. May:tz egen bekostnat*, toim. Johan Hadorph. Tukholma, 1676.

⁵⁰ Luetteloon teos on kirjattu nimikkeellä ”Carpzovii Synopsis juris”. Julkaistu esimerkiksi: Benedict Carpzov, *Synopsis Juris Feudalis: Cum Semicenturia Quaestionum illustrium Ex Aurea Bulla Imperatoris Caroli IV*. Riese, 1651.

perhe oli joutunut suuren Pohjan sodan (1700–1721) vuoksi jättämään maaomaisuutensa ja Baltian, jossa feodaalioikeus oli edelleen hyvinkin ajankohtainen.

Turun hovioikeuden asessori Jeremias Walleen (1693–1772, ent. Wallenius, aat. 1743. Wallén) osti myös muutamia kirjoja Paleenin ja Ingeletin huutokaupoista. Myös Wallen oli aloittanut uransa sotatuomarina ennen kuin hänet 1728 nimitettiin hovioikeuden sihteeriksi ja vuonna 1737 asessoriksi.⁵¹ Hänen ostamansa kirjat – toisin kuin hänen kollegansa asessori Malmin – olivat sen sijaan erittäin praktisia: kihlakunnantuomari Paleenin huutokaupasta hän hankki Petter Abrahamssonin lakikommentaarin ja joko keskiaikaisen maantai kaupunkilain sekä Ingeletin huutokaupasta vuoden 1734 lain.⁵²

4. Turkulaisten asianajajien kirjastoista: advokaatit Sadeel ja Kiöhlman

Suomen merkittävimmissä varhaisen uuden ajan oikeuskeskittymässä, Turussa, toimi 1700-luvulla useita asianajajia etenkin Turun hovioikeudessa sekä raastuvanoikeudessa. Pia Letto-Vanamo on todennut, että Turussa oli 1600-luvun lopulla jo melko vakiintunut asianajokunta.⁵³ Jotkut näistä keskittyivät ennen kaikkea asianajoon, toisilla – luultavasti lukuisammilla – oli taustavirka tuomioistuimissa tai lääninhallinnossa. On kuitenkin syytä huomioda, ettei asianajajille ollut lähes mitään muodollisia pätevyysvaatimuksia, kuten oikeudellista loppututkintoa ennen kuin tilanne muuttui vasta 1950-luvulla. Niinpä asianajajaksi tai asioitsijaksi (*sakförare*) sai itseään tituleerata kuka tahansa, ja maallikkoasianajo oli yleistä etenkin alioikeuksissa.⁵⁴ Muutenkin asianajomalli, jossa virkamiehet hoitivat asianajoa sivutoimisesti, oli pääasiallisesti vallalla aina 1900-luvun alkuvuosikymmeniin asti.⁵⁵ Tiedämme Sadeelin ja Kiöhlmanin opiskelleen Turun Akatemiassa, mutta ajan hengen mukaisesti tutkintojen suorittaminen ei ollut tärkeää.

Seuraavaksi tarkastelen ennen kaikkea Johan (Jean) Sadeelin ja Jakob Kiöhlmanin (noin 1719–1749) kirjaomistuksia huutokauppaluetteloiden valossa. Sadeel vaikuttaa olevan edellistä advokaattityyppiä, kun huutokauppaluettelossa asianajajaksi tituleeratun Kiöhlmanil-

⁵¹ A. W. Westerlund, *Turun hovioikeuden presidentit, jäsenet ja virkamiehet 1623–1923. Elämäkerrallisia ja sukuhistoriallisia muistiinpanoja*, 2. Turku, 1923, s. 410–411; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Jeremias Wallén*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5198>>. Luettu 29.5.2019.

⁵² TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 1.9.1739 ja 3.5.1740.

⁵³ Pia Letto-Vanamo, *Suomalaisen asianajajalaitoksen synty ja varhaiskehitys. Oikeushistoriallinen tutkimus*. SLY:n julkaisuja, A-sarja, 181. Helsinki, Suomalainen Lakimiesyhdistys, 1989, erit. s. 190–222.

⁵⁴ Petteri Impola, ”The Agency and Practical Learning of a Lay Advocate in Seventeenth-Century Helsinki. The Case of Gabriel Abrahamsson”, *Legal Literacy in Premodern European Societies*, toim. Mia Korpiola, s. 89–118. Lontoo, Palgrave, 2019.

⁵⁵ Heikki Pihlajamäki, *Kansan ja esivallan välissä. Suomalaisen asianajajakunnan historia*. Helsinki, Edita, 2009, s. 90–114.

la vaikuttaa olleen virka Turun hovioikeudessa ensin varanotaarina ja sitten notaarina.⁵⁶ Samoin Erik Salenius (noin 1699–1748) sukkuloi eri oikeudellisten tehtävien välillä ollen milloin asianajajana Turussa, Naantalissa vt. pormestarina ja eri tuomiokuntien tuomarina, ja milloin Turun hovioikeuden viroissa saaden vähän ennen kuolemaansa viran Turun hovioikeuden asessorina.⁵⁷ Myös turkulaisen tulliyli tarkastajan poika Alexander Hacks (noin 1705–1740) oli auskultantti ja asianajaja Turun hovioikeudessa.⁵⁸

Huutokauppaluettelot paljastavat myös kaupungin muita asianajajia, kuten ”advocat Forseenin”, joka ilmeisesti oli menestyksekkäs urallaan, koskapa hän huusi tarkastaja Pihlin huutokaupassa kaksi pientä hopeapikaria, joita voi pitää pikemminkin kerskakulutuksen osoituksena enemmän kuin tarvekaluina. Todennäköisesti kyseessä oli Samuel Johan Forseen (noin 1720–1760), jolla oli virka Turun kaupunginsihteerinä 1741 alkaen.⁵⁹ Ilmeisesti hänen isänsä Samuel Forsenius (myöh. Forseen, noin 1686–1744), Turun ja Porin läänin lääninsihteerin ja vuoden 1734 lain suomentajan, huusi kihlakunnantuomari Paleenin kuolinspesän huutokaupasta usean lakikirjan kommentaareineen tittelillä ”Sec. Forseen”.⁶⁰ Pehr Jusléen (luett. Jusleen, noin 1707–1776), joka huusi itselleen rykmentinkirjuri Forstenin kappaleen David Nehrmanin *Inledning til then swenska iurisprudentiam civilem* -kirjaa, teki pitkän oikeudellisen uran ensin Turun kaupunginnotaarina ja asianajajana, sitten kihlakunnantuomarina. Vuonna 1758 hänet palkattiin Turun hovioikeuteen ylimääräiseksi asessoriksi ja nopean vakinaistamisen jälkeen hänet nimitettiin hovioikeudenneuvokseksi vuonna 1762.⁶¹

Asianajaja Sadeelin tiedetään harjoittaneen toisinaan tointaan Turun lisäksi myös Helsingissä.⁶² Sadeel vaikuttaa olleen vakioasiakas turkulaisissa huutokaupoissa, eikä hänellä poikamiehenä ollut kuluja vaimosta tai perheestä. Hän kartutti huutokauppaostoillaan oikeudellisten kirjojensa kokoelmaa, mutta hän ilmeisesti myös ulkoisesti halusi näyttää menestyneeltä. Esimerkiksi edesmenneen asianajajakollegansa Kiölmanin kuolinspesän huu-

⁵⁶ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Jakob Kiöhlman*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6338>>. Luettu 22.5.2019. Kiölmanista tuli Turun hovioikeuden auskultantti vuonna 1739, mikä jälkeen hän toimi sotakanslistina sotavuonna 1743. Ura jatkui seuraavana vuonna Turun hovioikeuden varanotaarina 1744, ja ylemmän notaarin viran hän sai vähän ennen kuolemaansa 1748.

⁵⁷ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Erik Salenius*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5238>>. Luettu 31.5.2019.

⁵⁸ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Alexander Hacks*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5311>>. Luettu 1.2.2019.

⁵⁹ TKA, TMA, Huutokauppapöytäkirjat, P1a:8 (1749), 12.8.1749; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Samuel Johan Forseen*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6121>>. Luettu 22.5.2019.

⁶⁰ TKA, TMA, Huutokauppapöytäkirjat, P1a:1 (1737–1740), 1.9.1739; Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Samuel Forseen*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=4906>>. Luettu 22.5.2019.

⁶¹ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Pehr Jusléen*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5433>>. Luettu 31.5.2019.

⁶² Eirik Hornborg, *Helsingin kaupungin historia*, 2. Helsinki, Helsingin kaupunki, 1950, s. 573.

tokaupasta hän huusi paitsi silkkiyön (*silkes giördel*) myös erittäin kalliin hopeakiinnikkeisen miekan (*silfwer fäst wärja*).⁶³

HENRIK-tietokannan mukaan Jean Sadeelin 1737–1750 huutokaupoista ostamien 36 kirjan joukossa oli 15 oikeudellista teosta.⁶⁴ Näistä suurimman osan muodostivat normikokoelmat, jotka olivat juristin peruskirjaston kivijalka. Vuonna 1739 Sadeel osti Petter Abrahamssonin (1668–1741) vuoden 1442 maanlain tai kaupunkilain kommentaarin vuodelta 1726 (*Ab:s Lagbok*) kihlakunnantuomari Paleenin huutokaupasta.⁶⁵ Vuonna 1740 hän hankki raatimies Ekin huutokaupasta Israel Arnellin (k. 1733) kaupunginlain kommentaarin vuodelta 1730 (*Arnells Stadslag*).⁶⁶ Eniten juridisia kirjoja hän huusi leskirouva Limnellin huutokaupasta vuonna 1748 täydentäen niillä oikeusnormien kokoelmaansa.⁶⁷ Limnellien saanut kirjat miesvainajansa peruna – raatimiehenä tämä oli toiminut tuomarina kaupungin tuomioistuimissa. Kolmen sidotun statuuttikokoelman (*band förordningar*) lisäksi hän oli ostanut Limnelliltä ylhäisaatelisten kenraali Carl Emil Lewenhauptin (1691–1743) ja tämän alaisen kenraaliluutnantti, vapaaherra Henrik Magnus von Buddenbrockin (1685–1743) oikeusprosessia käsittelevän teoksen (*Generalerns dödsdom*). Molemmat kenraalit tuomittiin kesällä 1743 kuolemaan ja teloitettiin maanpetoksellis-sodanjohdollisista laiminlyönneistään hävityn hattujen sodan aikana.

HENRIK-tietokannassa Limnelliltä ostettu viides teos, joka huutokauppaluettelo on kirjattu nimellä *”Justitiae wärket”*, on tunnistettu alustavasti Otto Fredrik Ståhlhammarin vuonna 1749 eli vasta myyntiä seuraavana vuonna julkaistuksi teokseksi. Tämä ei tietenkään ole mahdollista, joten kyseessä lienee Johan Schmedemanin (1652–1713) *Kongl. Stadgar, Förordningar och Resolutioner Ifrån Åhr 1528 in til 1701 Angående Justitiæ Executions-Ährenden*, joka tunnetaan myös nimellä *Kongl. Stadgar och Förordningar angående Justitiæ-Wercket*.⁶⁸ Schmedemanin teos oli yksi aikakautensa suosituimpia asetuskokoelmia.⁶⁹

Sadeelin muut oikeudelliset huutokauppahankinnat olivat monipuolisia. Satulaseppä Julinin huutokaupasta hän osti 1737 Johannes Locceniuksen (1598–1677) kirjan *Synopsis juris*.⁷⁰ Seuraavana vuonna hän kartutti kokoelmaansa rykmentin kirjuri Gustav Forstenin huutokaupassa. Sieltä hän huusi reformaatioajan klassikon, Henrik Jönsson Careelin ruotsintaman François Ragueau’n *Lex politica Dein*, joka kuvasti Raamatun reseptiota oikeuslähteenä 1600-luvun Ruotsissa. Ruotsinnos julkaistiin ensiksi 1607 ja ilmestyi tämän jäl-

⁶³ TKA, TMA, Huutokauppapöytäkirjat, P1a:8 (1749), 2.9.1749.

⁶⁴ HENRIK-tietokanta, haku ”Sadeel”, kentästä: ostaja (huutokaupat), haku tehty 29.5.2019.

⁶⁵ TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 1.9.1739.

⁶⁶ TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 1.3.1740.

⁶⁷ TKA, TMA, P1a:7 (1748), 11.5.1748.

⁶⁸ Joh. Schmedeman *Kongl. Stadgar, Förordningar och Resolutioner Ifrån Åhr 1528 in til 1701 Angående Justitiæ Executions-Ährenden*. Tukhoma, Johann Henrich Werner, 1706.

⁶⁹ Grönroos – Nyman, *Boken i Finland*, s. 399; HENRIK-tietokanta, haku ”Schmedeman”, kentästä: tekijä, haku tehty 31.5.2019; Korpiola, ”Legal Literates”, s. 169.

⁷⁰ TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 17.12.1737.

keen ainakin kolmena painoksena. Hän myös osti teoksen, joka on kirjattu nimellä ”Politiska lärans grund”.⁷¹ Tuomari Ingeletin kuolinpesän huutokaupasta Sadeel hankki Åke Rålambin ruotsinkielisen teoksen *Observationes juris practicæ*, josta piti olla nimenomaan hyötyä oikeudenkäyntien osapuolille.⁷² Sadeelin ainoa latinankielinen kirjahankinta oli italialaisen konsiliaattori Oldradus de Ponten (k. 1335) *Consilia Oldradi de Ponte: Aurea ac pene divina consilia iurium*. Sen hän hankki vuonna 1739 viskaali Fabermanin huutokaupasta.⁷³

”Asianajaja” Kiöhlmanin kirjojen kohdalla kyse lienee vuoden 1749 toukokuussa kuolleesta Turun hovioikeuden notaari Jakob Kiöhlmanista (noin 1719–1749). Hänen leskensä Hedvig Amalia Hertz joutui vain parin vuoden avioliiton jälkeen laittamaan miesvainajansa pesän huutokauppaan. Turun hovioikeuden auskultanttina vuonna 1739 aloittanut Kiöhlman toimi sotakanslistina 1743 ennen seuraavana vuonna saamaansa virkaa Turun hovioikeuden varanotaarina. Notaariksi hän tuli vuotta ennen kuolemaansa.⁷⁴ Kaikesta päätellen hän sai lisätuloja myös asianajotoimesta, koska häntä advokaatiksi tituleerattiin.

Toisin kuin kollegansa Johan Sadeel Jakob Kiöhlman ei vaikuta kartuttaneen paljoa oikeudellisten kirjojen kokoelmaansa Turun kaupungin huutokaupoissa ainakaan olemassa olevien luetteloiden mukaan. Kuolinpesä huutokauppasi kahdeksan oikeudellista teosta, joista kaksi oli sidottu yhteen samaksi kirjaksi, ja ”kasan säädöksiä” irtopainoksina (*en hoop förordningar*).⁷⁵ Peruskirjallisuuteen kuuluvia lakiteoksia oli Kiöhlmanin kuolinpesän huutokaupassa useita. Vuoden 1442 Kristoferin maanlain (*gl. Lands lagen*) huusi kauppias Pihl. Kiöhlmanilta löytyi myös joukko statuutteja sekä samaan volyymiin sidottua erikoislainsäädäntöä: sota-artiklat ja vuoden 1686 kirkkolaki. Näille löytyi sama ostaja. ”*Project till nya lagen*” lienee liittynyt vuoden 1734 lain esitöihin.

Kuten yllä on todettu, ruotsalaista oikeustieteellistä kirjallisuutta oli 1700-luvun alkupuolella vähän. Kiöhlmanilla oleva Claudius Klootin (n. 1612–1690) *Then svenska lagfarenheetz spegel* (1676) oli eräs näistä harvoista, ja se oli tarkoitettu nimenomaan käytännön oikeuselämää varten. Listattu ”*Swänsk brefställare*” lienee ollut Johan Biurmanin (1698–1746) suosittu kirjeopas *En kort doch tydelig bref-ställare*, joka ilmestyi kahdeksana painoksena 1700-luvulla (muun muassa 1729 ja 1731). Myöhemmissä painoksissa sen asiakirjakaavoja oli enemmän ja teosta oli laajennettu oikeudellisempaan suuntaan. Ruotsinkieliset oikeudelliset asiakirjakaavaoppaat lisäsivät suosiotaan 1700- ja 1800-luvulla, ja suomen-

⁷¹ Martti Takala, *Lex Dei – Lex Politica Dei. Lex Politica Dei -teos ja Kaarle IX:n lainsäädäntö*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura, 1993.

⁷² TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 3.5.1740.

⁷³ TKA, TMA, P1a:1 (1737–1740), 12.12.1739.

⁷⁴ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Jakob Kiöhlman*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6338>>. Luettu 12.4.2019.

⁷⁵ TKA, TMA, P1a:8 (1749), 4.9.1749.

noksia alettiin tehdä 1800-luvulla.⁷⁶ Kirjasta oli hyötyä käytännön oikeuselämässä, mitä ostaja, vahtimestari Forssman kenties itse tarvitsi. Tuomioistuinten vahtimestareilla oli myös oikeudellista osaamista ja jotkut saattoivat harjoittaa osa-aikaista asianajoa.

Ei ole yllättävää, että Kiölmanin kirjahuutokaupassa olevan ainoan latinankielisen juridisen teoksen, Samuel von Pufendorfin (1632–1694) luonnonoikeudellisen *De jure naturae* -kirjan huusi Turun katedraalikoulun opettaja (*collega*) Johan Wrang (1712–1784). 1700-luvulla koulujen opettajakunta omisti kohtuullisen usein luonnonoikeudellista latinankielistä kirjallisuutta.⁷⁷ Teos ”Action emot Lewenhaupt”⁷⁸ käsitteli yllä mainittua kenraali Carl Emil Lewenhauptin rikosoikeudenkäyntiä hattujen sodan aikana. Pikkuvihan nimellä kulkevan venäläismiehityksen kokeneita ja luultavasti kenraalin nähneitä turkulaisia vaikuttaa teos kiinnostaneen. Sen ostaja ”Pryss” saattoi olla Olof Prytz (1708–1785), jolla oli sota-tuomarikokemusta 1740-luvulta ennen kuin hänet nimitettiin Turun Akatemian lainopin dosentiksi 1745 ja professoriksi kaksi vuotta myöhemmin.⁷⁹

Millaisissa hinnoissa kirjat liikkuvat? Tässä joitain esimerkkejä asianajaja Kiölmanin huutokaupasta vuodelta 1749. Johan Wrang maksoi Samuel Pufendorfin latinankielisestä luonnonoikeudellisesta teoksesta peräti 12 kuparitaaleria. Yhden vanhan maanlain kauppahinnaksi tuli 3 kuparitaaleria ja 16 äyriä kun taas toinen maksoi vain 28 äyriä. Yksi nippu ”ruotsalaisia säädöksiä” huudettiin 2 kuparitaalerilla ja toinen peräti 6 kuparitaalerilla ja 16 äyrillä, ruotsalainen asiakirjakaavakirja irtosi 1 kuparitaalerilla 17 äyrillä ja Klootin *Lagfarenheetz spegel* 15 äyrillä. Tämän voi suhteuttaa siihen, että vuonna 1740 piian vuosipalkka liikkui 24 kuparitaalerin tienoilla, minkä päälle tulivat vielä kolme paria kenkiä, kaksi paria sukkia sekä ylläpito. Samana vuonna ruistynnyrin (146,5 litraa) hinta oli 18 kuparitaaleria – joskin paikallinen hintavaihtelu Ruotsissa saattoi olla suurikin. Jonkin verran aikaisemmin, vuonna 1720, hovioikeuden aateliton asessori ansaitsi vuosipalkkana 2 400 ja hänen aatelinen virkaveljensä peräti 3 000 kuparitaaleria.⁸⁰ Toki virkamiehen säädynmukainen elämä ylellisyshyödykkeineen maksoi paljon, mutta rahaa jäi hyvin myös kirjahankintoihin.

⁷⁶ Grönroos & Nyman, *Boken i Finland*, s. 416–417, 511; Korpiola, ”Legal Literates”, s. 175.

⁷⁷ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Johan Wrang*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=6018>>. Luettu 31.5.2019; Korpiola, ”Legal Literates”, s. 161–167.

⁷⁸ *Action emellan justitiæ-cancellers-embetet och generalen en chef högwälborne gref Carl Emil Lewenhaupt, om orsakerne til krigets olyckeliga förlopp i storfurstendömet Finland*. Tukholma, Lars Salvius, 1743.

⁷⁹ Yrjö Kotivuori, *Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852: Olof Pryss*. Verkkojulkaisu 2005 <<https://ylioppilasmatrikkeli.helsinki.fi/henkilo.php?id=5308>>. Luettu 12.4.2019. Tosin Prytz ja Pryss eivät olleet kovin harvinaisia nimiä Turun säätyläisten joukossa 1600-luvun lopussa ja 1700-luvun alkupuolella.

⁸⁰ Lars O. Lagerqvist, *Vad kostade det? Priser och löner från medeltid till våra dagar*. Historisk Media, Tukholma, 2011, s. 125, 127. Yksi (hopea)taaleri vastasi kolmea kuparitaaleria tai 32 äyriä. Yksi kuparitaaleri vastasi näin ollen vajaa 11 äyriä, mutta rahan arvo vaihteli Ruotsissa.

5. Johtopäätökset

Artikkelissa on todettu, että hovioikeudenneuvos Adam Ingeletin 34 oikeudellista kirjaa muodostivat ajanjaksonsa suurimman kaupungin huutokauppakamarilla nuijitun kokoelman. Kahden muun tuomarin huutokaupatut oikeudelliset kirjakokoelmat jäivät selvästi jälkeen Ingeletistä. Näitä olivat raatimies Limmell-vainajan 16 ja kihlakunnantuomari Paleenin 15 teosta. Vaikka meillä ei ole tietoja asianajaja Sadeelin kuolinpesästä, hänellä lienee ollut vähintään yhtä suuri oikeudellinen käsikirjasto. Muutamalla virkamiehellä ja yhdellä käsityöläisellä oli myös pienemmät juridiset kirjastot. Rykmentinkirjuri Forstenillä oli 12 niteen ja viskaali Fabermannilla 9 kirjan kokoelmat. Samoin satulaseppä (*sadelmakare*) Julinin ja asianajaja Kiöhlmanin kahdeksan kirjan ja raatimies Ekin kuuden kirjan kokoelmat olivat kohtuullisen kokoisia aikanaan.

Verrattuna aikaisemmin analysoimiini neljän kaupungin (Kokkola, Oulu, Porvoo ja Helsinki) oikeudellisiin kirjanomistustietoihin perukirjojen valossa turkulaiset oikeudelliset kirjastot olivat laajempia kuin vertailukaupunkien. Näissä kaupungeissa perukirja-aineisto paljasti, helsinkiläisen bibliofiilirovasti Johan Forsskålin kirjasto poisluettuna, että suurimmat oikeudelliset kirjastot kuuluivat kymmenen kirjan omistuksellaan Kokkolan notaari ja raatimies Sigfrid Brumerukselle (1675–1743) sekä Helsingin tullinhoitaja Claes Heidenstrauchille (k. 1746). Juridisten kirjojen lukumäärä sellaisissa perunkirjoituksissa, joissa niitä ylipäättään oli, oli keskiarvoltaan vähän päälle kaksi, mediaani oli yksi kirja.⁸¹ Toki Turussakin toisinaan huutokaupattiin yhtä kahta oikeudellista kirjaa kerrallaan osana muuta myytävää tavaraerää, mutta suuremmat kokoelmat olivat siellä yleisempiä.⁸²

Tulos on sinänsä odotettu, koska Turussa, maan pääkaupungissa ja tärkeimmässä hallintokeskuksessa, oli maan suurin juristikeskittymä. Suomen ainoa hovioikeus sijaitsi Turussa, jossa oli raastuvan- ja kämnerinoikeuden lisäksi muitakin tuomioistuimia.⁸³ Kaupungissa oli myös suuri kasaantuma oppineita ja hengellisen säädyn edustajia Turun Akatemian, Turun katedraali-/triviaalikoulun ja tuomiokapitulin vuoksi. Oikeudellisia kirjoja oli siis kaupungissa poikkeuksellisen hyvin saatavilla, ja niitä ostivat hovi- ja raastuvanoikeuksien henkilökunta, kaupungin porvaristo, papit ja opettajat, muu virkamiehistö ja satunnaiset upseerit sekä opiskelijat.

Nämä suuremmat huutokaupatut juristikirjastot sopivat myös siihen tutkimuksessa havaittuun yleiskuvaan kirjanomistuksen noususta 1700-luvulla, että kyse oli varsinkin ylemmän keskiluokan ja professionalisoituvien ryhmien ilmiöstä. Vaikka ”lainoppinut” 1700-luvun alkupuolella ei vielä merkinnyt samaa kuin tänään, avasi erikoistuminen oikeudelli-

⁸¹ Korpiola, ”Legal Literates”, s. 158.

⁸² Esim. TKA, TMA, P1a:6 (1747), 21.2.1747 ja 27.11.1747.

⁸³ Nikula, *Turun kaupungin historia 1721–1809*, 1, s. 150–171, 194–204.

seen osaamiseen uusia uramahdollisuuksia säätyjen ulkopuolisille ryhmille. Adam Ingeletille satsaus juridiikkaan oli osa hänen yhteiskunnallista nousuaan. Samalla on myös havaittavissa ruotsinkielisen juridiikan kasvu. 1700-luvun mittaan kirjastoissa alkoi olla yhä enemmän ruotsinkielistä oikeudellista kirjallisuutta latinankielisen saksalais-roomalaisen ja luonnonoikeudellisen kirjallisuuden alkaessa vähitellen väistyä. Yhtäältä ruotsinkielinen juridinen kirjallisuus syntyi kansankielisen kirjallisuuden tarpeesta ja vastasi kysyntään yhteiskunnassa tuomarintoimen professionalisoituessa. Toisaalta luku- ja kirjoitustaidon kasvun myötä kansankielinen ammattikirjallisuus loi laajemmillekin yhteiskuntaryhmille mahdollisuuksia oikeuden oppimiseen lukemalla ja malleista asiakirjoja laatimalla. Adam Ingelet kuitenkin kuului 1700-luvun Suomen professionaaliin juristeliittiin, jonka jäsenille yhä suuremmat oikeustieteelliset kirjakokoelmat muodostivat tärkeän työvälineen, osan heidän ammattitaitoaan, ja kenties myös osan heidän identiteettiään.